

Alkmadders

NUMMER 129 - JAARGANG 31 - MAART 2015
KWARTAALUITGAVE STICHTING OUD ALKEMADE

In dit nummer o.a.:

**Tentoonstelling
'Ijspret' van start**

**Onderduiken, bevrijding
en een voedseldropping**

**Hoe de post verdween
uit Oude Wetering**

▲ IJSZEILEN OP DE BRAASSEM

▼ HENK STRAATHOF MET PAARDENSLEE OP DE KAAG

31e jaargang, maart 2015, nummer 129
Kwartaaluitgave van de Stichting Oud Alkemade.
Opgericht 16 december 1980.

Redactie

Sjaak Bouwmeester
Marco Loos
José van der Meer-van der Zwet (eindredactie)
Fons van Rijn
E-mailadres van de redactie
alkmadders@ziggo.nl

Foto's (tenzij anders vermeld)

Leo Stiens en Agnes Turk
Archief Stichting Oud Alkemade

Distributie

Th. Meijer, Meidoornstraat 13,
2371 VC Roelofarendsveen (071-3314706)

Nieuwe donateurs en adreswijzigingen

Mw J.G.M. Rietbroek
jgm.rietbroek@planet.nl (06-18126615)

Donateurschap

De minimumdonatie bedraagt € 13,- per jaar, te voldoen op bankrekening NL06 RABO 0301 1099 66 of NL09 INGB 0005 4356 41 van Stichting Oud Alkemade. Per post ontvangen van Alkmadders kost € 11,00 per jaar extra.

Losse nummers

Deze kosten € 2,50 en zijn verkrijgbaar tijdens de openingsuren.

Openingstijden

Het Museum Oud Alkemade is geopend op **zondagmiddag** van 14.00-17.00 uur en op **dinsdagmiddag** van 13.30-16.00 uur. In de maanden juli en augustus en op 1e Paasdag, 1e Pinksterdag en 1e en 2e Kerstdag is het museum gesloten. Op 2e Paasdag en 2e Pinksterdag is het museum wel open.

Contactpersoon van het bestuur

Mw A. van Wieringen, secretaris (071-5018326)

Bezoek- en postadres Stichting Oud Alkemade

Saskia van Uylenburchlaan 22
2377 CE Oude Wetering
Telefoon: 071-3312168
E-mail: info@stichtingoudalkemade.nl
Website: www.stichtingoudalkemade.nl

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande toestemming van de redactie.

INHOUD:

Van het bestuur	1
Varia	2
Tentoonstelling 'Ijspret' van start	2
Burgemeesterskamer in oude glorie heringericht	3
Tentoonstelling Indiëgangers was een groot succes	3
Over onderduiken, bevrijding en een voedseldropping	4
De slag om de Haarlemmermeer	9
Een Griekse mythe en een ijszeiler	10
De Vergulde Vos 400 jaar	11
Hoe de post verdween uit Oude Wetering	12
Uit de collectie: het scapulier van de berg Karmel	16
Mijn eerste automobiel	17
Herinneringen: denkend aan de Pancratiuszaal	18
Schenkeningen	20

Van het bestuur

Beste donateurs,

Zoals u in deze Alkmadders kunt lezen, is de tentoonstelling in het Museum Oud Alkemade weer gewisseld voor een volgende. Terugkijkend kunnen we constateren dat we een heel bijzondere tentoonstelling over de Indiëgangers hebben gehad die door vele bezoekers zeer werd gewaardeerd. Verder in dit blad komt Sjaak Bouwmeester hier nog op terug.

De tentoonstelling die nu in het museum te zien is, gaat over alle verenigingen die met natuurijs te maken hebben. Bij de opening op 15 februari jl. is wel gebleken dat dit ook weer een favoriet onderwerp is. Er zijn weer veel voorwerpen bij elkaar gehaald om er wat moois van te maken en we nodigen u van harte uit die te komen bekijken. Schaatsen, sleeën, medailles, schaatsmutsen en heel veel foto's en filmmateriaal zijn er te bewonderen.

Er is vanuit alle verenigingen inbreng geweest van papieren archiefspullen zodat we u ook een kijkje kunnen geven in wat er in het verleden is gebeurd wat betreft de oprichting en ontwikkeling van deze verenigingen. Het is zeker de moeite waard om eens te lezen hoe dit allemaal is ontstaan.

De grote blikvanger is natuurlijk de oude ijszeiler Hippomenes uit het jaar 1878 van de familie Loos die staat te pronken in ons museum. Hij verkeert nog in goede staat om - als de weergoden meewerken - er mee te ijszeilen.

Lex van der Zwet, voorzitter

Beste lezer,

Hoewel het voorjaar zich al aangediend heeft, krijgt dit nummer toch een 'winterse' omslagfoto mee. Het zou een gemiste kans zijn om niet te putten uit onze enorme voorraad ijs- en schaatsfoto's die nu te zien zijn op de tentoonstelling 'Ijspret'. Zoals gebruikelijk in het maart-nummer schenken we uitgebreid aandacht aan Alkemade in oorlogstijd. Sjaak van der Geest uit Oud Ade heeft boeiende verhalen gehoord van senioren die zich heel goed de voedseldroppings in hun woonplaats kunnen herinneren. En die nog weten waar onderduikers uit o.a. de Kaag hebben gezeten. Maar hij vraagt uw hulp bij een foto van Roelofarendsveen in mei 1945. De geschiedenis van het post-, telegraaf- en telefoonverkeer

zoals die vroeger vanuit Oude Wetering werd verzorgd, komt naar voren uit het gesprek dat Geert-Jan van Beek voerde met Corrie van der Ploeg, die tijdens de oorlogsjaren postbeambte en 'telefoniste' was op dit hulppostkantoor. We hebben ook weer een aantal heel verschillende korte artikelen voor u bijeen gebracht. Van de 'mythe van een ijszeiler' tot de 'persoonlijke herinneringen aan een eerste automobiel'.

Wij wensen u veel leesplezier. Wilt u reageren of zelf eens wat insturen, laat het ons weten via ons e-mailadres: alkmadders@ziggo.nl.

José van der Meer, eindredacteur

Tentoonstelling 'Ijspret' van start

Zondag 15 februari is in Museum Oud Alkemade de tentoonstelling over ijspret geopend. Schaatsen, priksleeën, ijszeilen en klootschieten zijn sporten die al meer dan honderd jaar in clubverband bedreven worden binnen onze gemeente. Ijsclub Wilhelmina uit Roelofarendsveen bijvoorbeeld werd opgericht op 1 januari 1891 en bestaat dus volgend jaar 125 jaar.

Oud Alkemade heeft onder aanvoering van Joke Rietbroek samen met de betrokken clubs een mooie tentoonstelling georganiseerd. Naast fraaie films over schaatsen en ijszeilen zijn er veel historische 'ijs'-voorwerpen te bezichtigen, zoals de meer dan honderd jaar oude ijszeilschuit van de familie Loos die door molenaar en fanatiek ijszei-

ler Jan Verhaar prachtig is opgetuigd. In de vitrines zijn twee houten kloten tentoongesteld. Bij het klootschieten op het ijs moet je een houten schijf (kloot) van zo'n tien cm in doorsnede zo ver mogelijk over het ijs proberen te rollen. Naast alle gebruiksvoorwerpen zijn er ook heel veel foto's en documenten te zien op te tentoonstelling die zeker de moeite waard is om bezocht te worden.

Een woord van dank is op zijn plaats aan de stichting Hollands Merendistrict, die vanuit hun collectie veel bijzondere gebruiksvoorwerpen beschikbaar heeft gesteld voor de tentoonstelling.

De tentoonstelling is tot eind juni 2015 op zondagmiddag van 14.00-17.00 en op dinsdagmiddag 13.30-16.00 uur te bezichtigen.

Gerard van Haestregt, Nederlandse kampioenschappen priksleeën 1984, Alkmaar.

Cursus Genealogie voor donateurs

In het najaar organiseert Oud Alkemade voor belangstellende donateurs een cursus Genealogie.

Eén avond vindt plaats in het museum en één avond wordt verzorgd bij het Streekarchief in Alphen aan den Rijn.

Nadere informatie volgt in het juni-nummer.

U kunt Oud Alkemade nu ook volgen op Facebook!

Hierop vindt u het laatste nieuws, aankondigingen van activiteiten etc. Zoek op: Stichting Oud Alkemade en 'like' ons.

Website Rijnlandse Geschiedenis voor de hele regio

Onlangs is de website www.rijnlandgeschiedenis.nl gelanceerd. Hierop presenteren zich tal van historische verenigingen uit de regio Rijnland. Ook de Stichting Oud Alkemade heeft zich hierbij aangesloten. Ons museum en de aankondigingen van onze activiteiten krijgen daardoor nog meer aandacht.

Burgemeesterskamer in oude glorie heringericht

Op zondag 11 januari jl. is op feestelijke wijze de in oude stijl ingerichte burgemeesterskamer in gebruik genomen. Trudy Bolten, dochter van een van de vroegere burgemeesters, verrichtte de openingshandeling.

Op de zolder van het gemeentehuis waren de schilderijen van de voormalige burgemeesters van Alkemade opgeslagen. Oorspronkelijk hingen zij in de raadszaal. Na de fusie met Jacobswoude kwam hier een einde aan en waren de schilderijen overbodig geworden. Oud Alkemade bood aan ze op gepaste manier voor de toekomst te bewaren. Toen de familie Bolten begreep dat het schilderij van burgemeester Bolten, die indertijd ook betrokken was bij de oprichting van de stichting, in een passende opstelling in het museum tot zijn recht zou komen, waren zij graag bereid het schilderij af te staan. Nu hangt

het mooi te pronken aan de wand van de compleet met houten bureau, burgemeestersstoel en andere toebehoren ingerichte burgemeesterskamer.

Veel eer komt toe aan Chris Castelein, medewerker bij Oud Alkemade, die heel wat uren heeft gestoken in de totstandkoming van deze pronkkamer.

Naast de burgemeesterskamer zijn nog meer attributen uit het oude gemeentehuis in het museum te bewonderen, zoals de gebrandschilderde ramen uit de raadszaal en de hal en de koperen bel uit de klokkentoren.

José van der Meer

Trudy Bolten: "De flexplekken van tegenwoordig bieden geen gelegenheid om je af en toe even terug te trekken, te overdenken. Hier in het museum kan dat nu gelukkig wel."

Tentoonstelling Indiëgang was een groot succes

Onder grote belangstelling werd op 25 januari 2015 de tentoonstelling over de Indiëveteranen afgesloten. In de bijna vijf maanden dat de tentoonstelling te bezichtigen was, bezochten ruim duizend mensen ons museum. De laatste dag van de tentoonstelling leverde nog een kippenvelmoment op toen Gerrit

Gerrit Kuipers (links, met veteranen-insigne) en Harry Butôt zingen na 65 jaar samen het Bataljonslied van 2-4 RI.

Kuipers samen met Harry Butôt uit Haarlem uit volle borst hun Bataljonslied zongen.

Het was een bijzonder onderwerp om een tentoonstelling over te organiseren. De gesprekken met veteranen, hun vrouwen en/of hun kinderen en het verdiepen in hun geschiedenis heeft ook bij mij emotionele momenten opgeleverd. Emoties die ik ook zag bij de veteranen die regelmatig langs kwamen en bij hun kinderen, die met de tentoonstelling méér informatie kregen over de periode die hun vader in Nederlands-Indië doorbracht dan dat zij ooit van hemzelf te horen hadden gekregen. De tentoonstelling had een tweeledig doel: een eerbetoon aan de jonge mannen die na vijf jaar oorlog in Nederland nog eens een aantal jaren naar Indië werden gestuurd, en het vastleggen en verzamelen van hun verhalen en spullen voor ons archief, zodat ook andere mensen hier in de toekomst gebruik van kunnen maken.

Het was een eer en een genoegen deze tentoonstelling te organiseren en ik wil iedereen bedanken die daar zijn of haar steentje aan heeft bijgedragen, in het bijzonder Agnes Turk en Jan Kuipers.

Sjaak Bouwmeester

Een B17 bommenwerper.

Over onderduiken, bevrijding en een voedseldropping

Het was waarschijnlijk maandag 7 mei 1945, twee dagen na de bevrijding, toen een Amerikaanse bommenwerper op een hoogte van minder dan honderd meter over de gemeente Alkemade vloog en voedselpakketten uitwierp. Één voedseldropping kwam terecht in Rijpwetering, in de Lijkerpolder, op het land van Jan Vergeer en Frans Los; een ander op het land van Jaap Juffermans aan de Zuidweg. Leen Straathof uit Rijpwetering, nu 91, toen 22, kan zich alles nog goed herinneren. Hij was die dag vroeg in de ochtend naar het Kooibos in de Kaag geroeid om eendeneieren te zoeken. De oogst was overvloedig: 110 eieren. Toen hij terugkwam in het dorp trof hij opgewonden mensen aan; er waren voedselpakketten uitgeworpen. Een dag dus om nooit te vergeten: 110 eieren en voedsel uit de hemel.

Maar iedereen in het dorp die zich vandaag nog die voedseldropping herinnert (uit de eerste of de tweede hand) komt onmiddellijk met een vervolghet verhaal. Vergeer en Los, die toen boerden aan de Poeldijk, zouden zich een van de pakketten hebben toegeëigend. Dat is één versie van het verhaal. Anderen zeggen dat zij alleen een paar gebroken repen chocola uit het pakket hadden gehaald. Wat echter wel zeker is, is dat Vergeer en Los gedwongen werden om door het dorp te lopen met een chocoladereep boven hun hoofd, gevolgd door een politieagent ("met getrokken pistool" volgens sommigen maar dat lijkt me onwaarschijnlijk). Zij moesten zoiets zeggen als "Ik heb het Nederlandse volk benadeeld". Er liepen wat mensen achter hen aan als in een kleine optocht. Leen Straathof en diverse anderen hebben het allemaal met hun eigen ogen gezien en spreken er nog schande van dat deze twee

mannen, gerespecteerde dorpsgenoten, zo vernederd werden voor zo'n klein vergrijp¹. Maar zulke dingen gebeurden overal in die eerste verwarde dagen na de oorlog.

Voedseldroppings

Na de Hongerwinter 1944-1945 was de nood hoog onder de bevolking van voornamelijk West-Nederland. Honderduizenden mensen hadden gebrek aan alles. De geallieerden probeerden tot afspraken te komen met de Duitse bezetters over het toelaten van voedseldroppings, maar het duurde tot 26 april voordat de twee partijen tot een overeenstemming kwamen en de voedselhulp werd toegestaan. Op 29 april vlogen zware bommenwerpers van het type Lancaster naar de Nederlandse kust via een afgesproken corridor en werd 535 ton aan voedsel door de RAF, de Engelse luchtmacht uitgeworpen. Later voegden zich ook Australische, Poolse en Amerikaanse legeronderdelen bij de missie.

De bezetters waren met de geallieerden overeengekomen dat de vliegtuigen de pakketten vanaf geringe hoogte (minder dan honderd meter) mochten afwerpen. De Duitsers controleerden scherp of er geen wapens of andere verboden zaken in de pakketten zaten. Afweergeschut was voor alle zekerheid in stelling gebracht. Op enkele kleine incidenten na, verliepen de voedseldroppings echter vlekkeloos. Opmerkelijk, als men bedenkt dat dezelfde vliegtuigen kort daarvoor nog Duitse stellingen en steden met bommen hadden bestookt. In totaal voerden Engelse en Amerikaanse bommenwerpers 5.554 vluchten uit en losten ze 11.670 ton aan goederen boven het westen van Nederland. De inhoud bestond o.a. uit blikken

¹ In een interview in 'Een benauwd halfelfje' maakt Mevrouw Bouwmeester-Schoon het nog erger: "Twee boeren hadden van deze pakketten gevonden, maar waren niet van plan om iemand anders in de buit te laten delen..." (p. 36). Dat het 'stelen' van afgeworpen voedsel hoog opgenomen werd, blijkt onder meer uit een instructie vanuit Londen. De Jong schijft in deel 10b van zijn serie over de Tweede Wereldoorlog: "Op 3 mei, d.w.z. nog vóór de aankondiging van de Duitse capitulatie, berichtte kolonel Koot aan de gewestelijke commandanten van de BS, '... dat althans in één der gewesten het door geallieerde vliegtuigen afgeworpen voedsel reeds zwart wordt verhandeld. Ik draag u op, tegen de personen die zich hieraan schuldig maken, met alle kracht op te treden en zo nodig enkelen hunner als afschrikwekkend voorbeeld te liquideren.'" (p. 1351).

Einde Zwarteweg, Oud Ade, mei 1945.

met zgn. kakies, kaas, meel, chocolade, blikken vlees, vis en groenten en nog wat andere levensmiddelen.

De pakketten zaten aanvankelijk in kartonnen dozen die zonder parachute omlaag vielen. De bedoeling was dat ze in een vrije ruimte terecht kwamen maar soms ging het mis en kwam zo'n doos in het water terecht of viel door de ramen van een kas. De pakketten in Rijkswetering zaten echter in jute zakken, verzekerde Job Duivenvoorden mij. Hij heeft indertijd twee lege zakken gekocht bij de gemeente, 50 cent per stuk. En Koos Waasdorp vertelt dat bij hen thuis nog jarenlang de lege blikken van de dropping gebruikt waren om de wasketel op te zetten. Het voedsel werd opgeslagen bij de firma Beelen

en via de kruidenierswinkel van Zwetsloot uitgedeeld aan de mensen die het 't zwaarst hadden.

Het vliegtuig dat op die 7e mei over onze gemeente vloog, was een Amerikaanse B17 bommenwerper van de 8th Airforce van de USAAF (United States Army Air Force). De Amerikanen waren vanaf 1 mei mee gaan doen met de voedselhulp. Met uitzondering van 6 mei, voerden ze elke dag tot en met 8 mei hun vluchten uit. De twee mogelijkheden hadden het gebied van hun droppings verdeeld. De Amerikanen hadden als 'dropzones' Schiphol, Vogelenzang, Bergen, Hilversum en Utrecht.

Bob Hagenbach

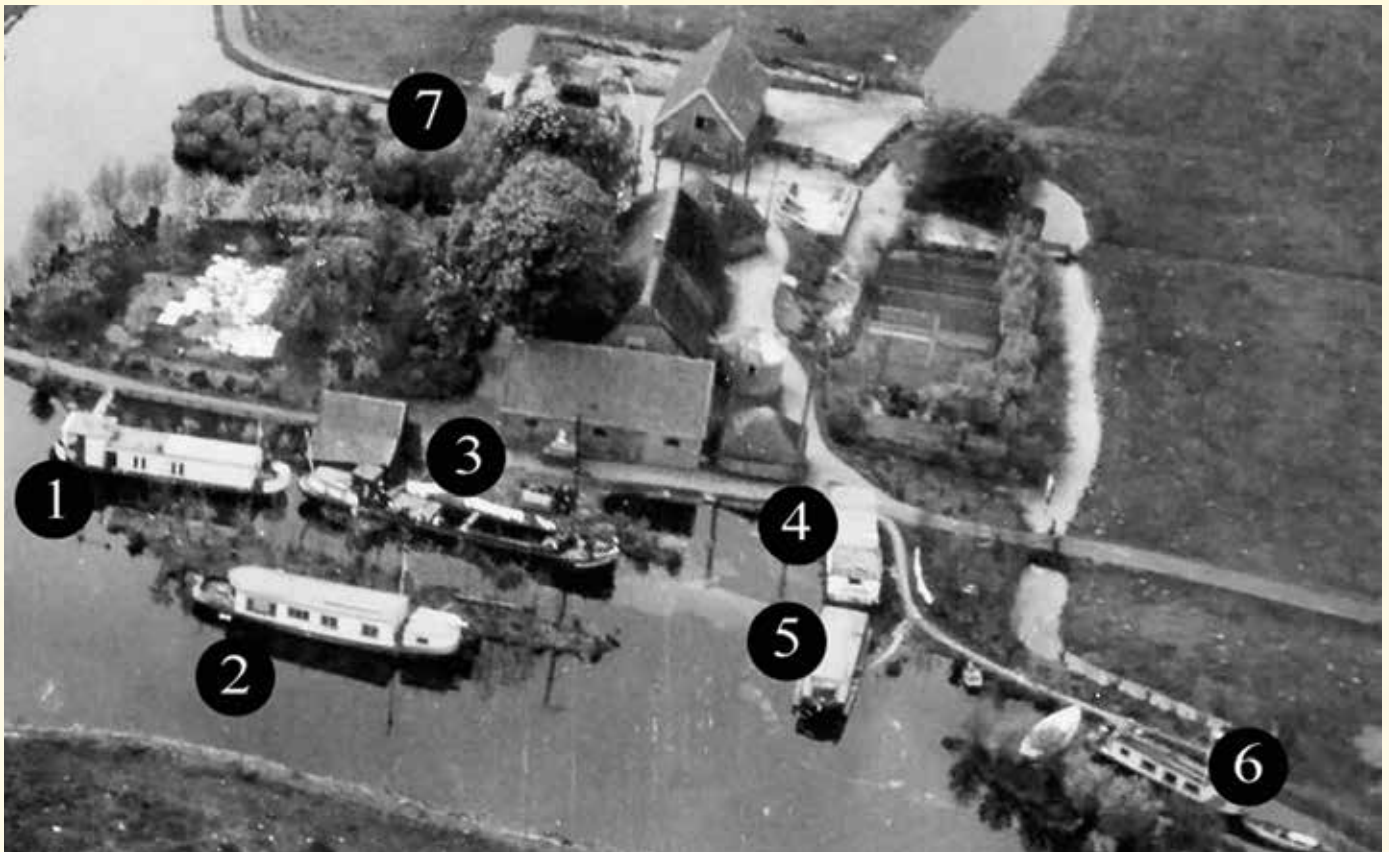
In het vliegtuig dat waarschijnlijk de dropping boven Rijkswetering uitvoerde bevond zich een fotograaf, Bob Hagenbach. Deze fotografeerde (vanaf lage hoogte) wat hem interessant voorkwam: stads- en dorpskernen en wijken, molens, kerken, kassen, complexen en het Hollandse waterland. Hagenbach was fotoanalist van de 100e Bomgroep van de USAAF. Dit onderdeel van de 8e US Airforce ('Mighty Eight') was een van bombardementsgroepen die gedurende de oorlogsjaren actief waren in het Europese luchtruim. Op 7 mei 1945 kreeg Hagenbach - die tot het grondpersoneel behoorde - toestemming om mee te vliegen met een B17 die voedsel dropte, een betrekkelijk risicoloze vlucht. Het doel was Schiphol en het vliegtuig kwam ons land binnen over Bloemendaal/Haarlem en volgde, na de dropping, de Ringvaart van de Haarlemmermeer en keerde over Leiden terug naar zee. Cor Janse heeft nog met Hagenbach contact gehad over zijn vlucht en de foto's.

De foto's

Ruim tien jaar geleden, op een mooi zonnige dag, zat ik buiten voor mijn huis aan het einde van de Zwarteweg in Oud Ade de krant te lezen toen er twee mensen naar mij toe kwamen. Of ze me wat mochten vragen. De man stelde zich voor als Cor Janse, de vrouw was zijn echtgenote. Janse vertelde me dat hij 22 foto's had bemachtigd die een Amerikaanse militair in 1945 had genomen vanuit een vliegtuig dat voedseldroppings in de omgeving had uitgevoerd. Één van die foto's, zei hij, was van de plek waar wij ons nu bevonden en hij liet mij

Robert Joseph Hagenbach (Foto R. Hagenbach).

Einde Zwarteweg, Oud Ade, mei 1945.

de foto zien. Het was alsof ik in de tijd werd teruggeworpen. De huizen waren goed te herkennen, maar er was ook veel veranderd. Vooral stallen en schuren bij de boerderijen waren verdwenen en vervangen door nieuwe constructies. Maar het opvallendste was iets anders. Rond de boerderij van mijn oom Jan van der Poel, aan de overkant van het water, lagen zes woonboten.

Janse vertelde me dat hij het plan had om alle 22 locaties waar foto's van genomen waren te identificeren en mensen die er woonden te vragen daar een verhaal bij te vertellen. Dat verhaal zou moeten gaan over de omstandigheden van de plek in 1945 en wat er veranderd was. En over de mensen die er toen en nu woonden. Of ik geïnteresseerd was om zo'n verhaal te schrijven. Dat was ik zeker. Janse liet een kopie van de foto met wat aanvullende gegevens bij me achter en ik beloofde hem te reageren. Hij stelde zich een boekje voor dat bij gelegenheid van de zestigste Bevrijdingsdag in 2005 zou verschijnen. Het zou niet zijn eerste werk over de oorlog worden; hij was ook auteur en uitgever van de boekenserie 'Blik Omhoog 1940-1945' dat handelt over de Zuid-Veluwezoom in oorlogstijd, inclusief de Slag bij Arnhem. Maar het boekje over de droppings is er nooit gekomen. Voor zo'n boekje met foto's van die uiteen liggende locaties zag hij, bij nader inzien, geen 'markt'. Nu, tien jaar later, heb ik in overleg met Janse besloten een stukje van het verhaal voor de Alkmadders op te schrijven.

Woonboten en onderduikers

Enkele dagen na het bezoek van Cor Janse ging ik met de foto naar mijn neef Jan van der Poel, zoon van mijn oom met dezelfde naam die inmiddels was overleden (op 103-jarige leef-

tijd). Neef Jan was toen 79 en had zijn vader opgevolgd op de boerderij en had daar van 1952 tot 1993 geboerd. Hij bleek zich alles nog haarfijn te herinneren.

In het midden van de foto (zie de uitvergroting) bevindt zich de boerderij die in 1945 bewoond werd door Jan van der Poel met zijn vrouw Clazien van der Geest en hun tien kinderen. We zien de boerderij (woonhuis met in het verlengde daarvan de koeienstal). Dwars vóór het woonhuis staat een oude stal die ongeveer 100 jaar vóór de voorgevel van de boerderij heeft gestaan en in 2003 is afgebroken. Verder zien we twee hooibergen. Het dak van beide hooibergen is bijna tot de grond gezakt, wat er op wijst dat het hooi op dat moment praktisch op was. Achter de boerderij staat de varkensschuur (rond 1990 afgebroken). Naast de boerderij (achter de voorste hooiberg) is een ronde karnemolen te zien. Aan het water, iets naar links, staat de wagenschuur en daaraan vast (het lagere dak) de turfschuur. Iets naar rechts (moeilijk te zien) staat een buiten-wc, in 1945 het enige toilet voor het gezin. De sloot rechts is gedempt toen er een nieuwe stal werd gebouwd. Op de bleek, links, ligt het wasgoed te drogen.

Bij de boerderij zijn niet minder dan zes woonboten te zien (maar het waren er zeven). Zij waren van de Kaag en het Vennemeer naar deze plaats gesleept en werden bewoond door gezinnen waarvan de man was ondergedoken om te ontkomen aan de razzia's van de Duitsers die mensen zochten voor de Arbeitseinsatz. Wanneer er gevaar dreigde, zochten de mannen hun toevlucht in een verborgen ruimte op de zolder van de boerderij. Aan de Kaag lagen de boten te veel in het zicht en konden de mannen moeilijker weggelopen als er een razzia

was. Neef Jan kon de volgende bewoners van de boten traceren:

1. Familie Witmakers uit Den Haag, een gezin met twee jongens.
2. Naam onbekend. De eigenaar liet zich maar af en toe zien.
3. Vrachtsboot van de Gebroeders De Haan. Er zaten twee echt)paren op deze boot. Beide mannen waren schippers, maar van een van hen was de boot al eerder gevorderd door de Duitsers.
4. Familie Dusoswa uit Leiden waar de man een fietsenhandel had en kolen verkocht.
5. Familie Van Oudgaarden; de man was een fotograaf uit Rotterdam.
6. Familie Lambey (met één dochter) uit Den Haag of Utrecht. Bij de boot hangt de was te drogen.
7. Verborggen onder de bomen, achter het bleekveld, ligt nog een boot, bewoond door de familie Van der Horst uit Den Haag waar de man een garagebedrijf had.

Toen de oorlog voorbij was schonken de onderduikers uit dankbaarheid een imposante plantenbak aan Jan van der Poel die nog steeds op het erf van de boerderij staat. Op de rand staat geschreven: *“Herinnering van de ondergedoken Sport. Oorlogsjaren 1944-1945.”* Met ‘Sport’ bedoelden de Oud-Adenaren in die tijd de mensen (watersporters) die in de zomer op en rond de Kaag bivakkeerden.

De mannen in de woonboten waren overigens niet de enigen die een toevlucht zochten bij of in de boerderij. Op veel boerderijen in de omgeving van Oud Ade en Rijkswetering verbleven onderduikers waar mensen als Jan van der Poel en Job Duivenvoorden veel over kunnen vertellen. In de Leidsche Courant van 2 mei 1986 haalt een bewoner van Oud Ade diverse herinneringen op aan onderduikavonturen. Zijn relaas kreeg als titel mee: *“Oud Ade telde honderden onderduikers.”* Het verhaal is opgenomen in *Alkemade in oorlogstijd*.

Bij de boerderij in de Aderpolder (Boerenbuurt), waar Job Duivenvoorden opgroeide, lagen enkele schepen van Amsterdamse schippers, niet om de schippers zelf te beschermen maar om te voorkomen dat hun schepen door de Duitsers gevorderd zouden worden. Tevergeefs, want tegen het eind van de oorlog raakten ze hun schip - en daarmee ook hun huisvesting - alsnog kwijt aan de bezetter. De schippers trokken toen in bij de familie van de boer.

Op de boerderij van Jan van der Poel zat Wout Perquin ondergedoken die toen in het verzet zat en gezocht werd. Hij had zich vermomd als rooms-katholiek geestelijke. In zijn bijdrage aan *Een benauwd halfelfje*, een bundel met verhalen van mensen uit Alkemade over de oorlog, vertelt Jan van der Poel jr. uitvoerig over de avonturen van en met Perquin. Later is Perquin vele jaren voorzitter is geweest van de Katholieke Nederlandse Middenstandsbond. De bundel staat vol met verhalen over onderduikers.

In datzelfde boek (p. 33) merkt iemand op: *“Het is misschien vreemd om te zeggen, maar ik heb de oorlog niet ervaren als een slechte tijd.”* En Mevrouw De Jeu-Hulsebosch vertelt: *“Erg onveilig heb ik me tijdens de oorlogsjaren nooit gevoeld. Er waren wel Duitse soldaten gelegerd op ons land in de Googerpolder...”*

[maar] dit werd door ons, kinderen, niet als bedreigend ervaren. Wij gingen ze weleens koffie brengen, en ze kwamen bij mij over als gewone jongens die ook liever bij moeder de vrouw thuis waren gebleven.” (p. 70).

Jan van der Poel jr. vertelde me ook dat ze het nooit echt slecht hadden gehad. Armoede en honger waren vooral iets van de stad en dat was ver weg, ook al was Leiden maar vijf kilometer van Oud Ade. Maar ze kregen wel mensen uit de stad aan de deur die om voedsel vroegen. *“We hebben eens al onze melk uitgedeed. Gewoon omdat we ons schuldig zouden voelen als we dat niet zouden doen.”* Job Duivenvoorden had ook niet echt in de gaten dat er in Rijkswetering honger geleden werd. De hoofdonderwijzer vroeg hem eens of hij bloembollen voor hem kon meebrengen. Job bracht hem bollen van hoge tulpen maar raadde de hoofdonderwijzer aan dubbele bollen te nemen, omdat die niet zo hoog werden en beter tegen de wind beschermd waren. Toen legde de man hem uit dat hij de bollen niet gevraagd had voor zijn tuin maar om op te eten. Dat was het moment, vertelt Duivenvoorden, dat hij voor het eerste beseftte dat er ook in het dorp honger werd geleden. Zelfs door de hoofdonderwijzer.

Vóór of na de Bevrijding?

Lang heb ik getwijfeld wanneer de foto's nu precies genomen zijn. Wanneer de voedseldropping precies plaatsvond wist niemand mij te vertellen. Zeker is wel dat het maandag was, toen Hagenbach zijn foto's maakte. Op de foto ligt en hangt was te drogen en maandag was toentertijd wasdag; dat stond vast. Maar was het dan 30 april of 7 mei? Er zijn minstens twee redenen om aan te nemen dat het op 7 mei was. De Amerikanen begonnen pas op 1 mei met hun voedselvluchten en op diverse andere foto's van Hagenbach, onder andere een van het Zuideinde in de Veen, zien we vlaggen uithangen. Dat doe je niet vóór de bevrijding.

Maar zijn de foto's wel genomen tijdens de vlucht die de dropping boven Rijkswetering uitvoerde? Was er wel gelegenheid om foto's te maken terwijl de bemanning het druk had met het uitwerpen van de pakketten? Jan Ganzevles en Koos Waasdorp, twee Ripse senioren, hebben meerdere vliegtuigen zien overkomen. Het is dus mogelijk dat de fotograaf in een ander vliegtuig zat dan het toestel dat het voedsel uitwierp.

“Herinnering van de ondergedoken Sport”.

Voedseldropping?

Maar er is nog een vraag die veel prangender is: was er wel een dropping in Rijpwetering? Alle verhalen en berichten over de voedseldroppings vlak vóór en vlak na de bevrijding benadrukken dat de droppings plaatsvonden op enkele officieel aangegeven locaties (dropzones) die in overleg met de bezetter waren gekozen. Op die manier konden de Duitsers toezicht houden op de inhoud van de afgeworpen pakketten en konden de lokale overheden de verzameling en eerlijke distributie van het voedsel beter organiseren, zoals te zien is op diverse amateur-filmpjes die nog op het internet te vinden zijn. Als de vliegtuigen zich aan deze regel gehouden hebben, kan er dus nooit voedsel gedropt zijn in Rijpwetering en moeten we aannemen dat Robert Hagenbach zijn foto's gemaakt heeft op de terugweg, nadat het vliegtuig zijn vracht boven Schiphol had gelost.

Maar hoe rijmt dat dan met de herinneringen van al die bewoners uit Rijpwetering? Is het mogelijk dat zij zich iets herinneren dat niet gebeurd is? Een beroemd voorbeeld van een 'ingebeelde' herinnering uit diezelfde periode is het heerlijke Zweedse wittebrood. "Ik zie het nog helemaal voor me. De vliegtuigen vlogen laag, de bomluiken gingen open en daar kwamen ze: honderden mooie wittebroden. Ze zeilden aan witte parachutes naar beneden. Toen we ze kregen was het heerlijk: het smaakte als cake." Femke Veltman, van wie dit citaat afkomstig is, reageert op internet als volgt op deze 'mythe': "Honderden van deze herinneringen zijn er. De verschillende verhalen hebben allemaal minstens twee dingen gemeen: de heerlijke smaak en het feit ze allemaal historisch onjuist zijn." Er zijn nooit broden uit vliegtuigen komen vallen, laat staan aan parachutes. Veltman schrijft dat eind januari 1945 drie vrachtschepen vanuit het neutrale Zweden in Delfzijl meel hebben gebracht dat vervolgens over Nederland is verdeeld en door Nederlandse bakkers tot brood is gemaakt. Ook heeft er meel gezeten in de voedseldroppings en het is begrijpelijk dat het brood dat daarvan gemaakt werd met het heerlijke Zweedse vereenzelvigd werd. Zelfs in recente internetdiscussies wordt er nog 'ruzie' gemaakt over de (on)juistheid van deze 'herinnering'.

Toch kan ik me moeilijk voorstellen dat de bewoners van Rijpwetering de dropping in de Lijkerpolder 'verzonnen' hebben. Iedereen van de oude generatie die ik aansprak bevestigde dat er inderdaad voedsel in de Lijkerpolder en aan de Zuidweg is gedropt en de optocht door het dorp met de twee boeren is door velen met eigen ogen gezien. Het lijkt daarom waarschijnlijk dat de bommenwerpers na de officiële dropping boven Schiphol nog wat voedsel over hadden (er moest heel veel voedsel in zeer korte tijd uitgeworpen worden) en besloten het restant als verrassing boven een willekeurige Hollandse polder te droppen!² Ik roep iedereen die meer weet op zich te melden met zijn/haar informatie, via de redactie van de *Alkmadders*: alkmadders@ziggo.nl of gewoon per post, telefoon of een persoonlijk gesprek. Ik kom ook graag langs om te luisteren naar meer herinneringen.

*Sjaak van der Geest, Oud Ade
m.m.v. Cor Janse*

² De Nieuwe Leidsche Courant van de dagen na de 7e mei 1945 vermeldt niets over een voedseldropping in Rijpwetering; zelfs de officiële droppings boven vliegveld Valkenburg blijven onvermeld. Andere lokale kranten waren er niet in die dagen, voor zover mijn informatie strekt.

Bronnen:

- Heel veel dank aan Cor Janse, Piet Aarsen, Jan van der Poel, Leen Straathof, Job Duivenvoorden, Nico Heemskerck, Jaap Straathof, de klaverjassers van de Ripse senioren, Theo van der Poel en Nancy Hagenbach voor hun hulp en informatie.
- Een benauwd halfelfje, uitgave van de Stichting Vrienden van Bibliotheek De Bloemlezer.
- Alkemade in oorlogstijd, themanummer van *Alkmadders*, mei 1995.
- Deel 10B van Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog door Lou de Jong bevat een paragraaf over de voedseldroppings (pp. 1344-1351).
- Het zeer leeswaardige betoog van Femke Veltman over het Zweedse wittebrood (en meer!) is te vinden op: [www.npogeschiedenis.nl](http://deoorlog.nps.nl/page/mappen/780635/Voedseldroppings?af1=6&d=780409) bij Andere tijden, afleveringen 2005-2006. Of zoek via Google op 'voedseldropping 1945'.
- Op internet is ook een kort filmpje van een voedseldropping in Heemstede waarin heel duidelijk te zien is hoe laag de vliegtuigen vlogen en hoe mensen de zakken met voedsel verzamelden: <http://deoorlog.nps.nl/page/mappen/780635/Voedseldroppings?af1=6&d=780409>. Een ander filmpje toont een voedseldropping bij Rotterdam en het vervoer van de afgeworpen goederen per paard-en-wagen en schip: www.youtube.com/watch?v=c6r66DCvp9I.

Uw hulp gevraagd

Foto van het Zuideinde in Roelofarendsveen. Deze foto is ook gemaakt door Robert Hagenbach. We zien een gedeelte van het Zuideinde in Roelofarendsveen. Er wordt gevlagd en de was hangt en ligt te drogen. Diverse huizen staan er nu nog, andere zijn afgebroken (o.a. de Boerenleenbank). De sloot rechts is gedempt. We nodigen u uit ons te laten weten of u herinneringen heeft aan het moment dat deze foto genomen werd. Of kunt u iets vertellen over de huizen, kassen en schuren die op de foto staan? Graag uw reactie naar alkmadders@ziggo.nl of een briefje naar het postadres van Stichting Oud Alkemade (zie pag. 1).

De slag om de Haarlemmermeer

Het boek 'De slag om de Haarlemmermeer' van Gerrit en Jan Kuipers behandelt de belevenissen van Gerrit Kuipers en zijn broers uit Roelofarendsveen tijdens de Tweede Wereldoorlog, en meer in het algemeen het ondergrondse verzet in en om de Haarlemmermeer in die tijd. De verzetsgroep uit de Veen was als onderdeel van het 'dijkleger van de Haarlemmermeer' betrokken bij de wapendroppings door de geallieerden en de bewaking van de Ringdijk.

In dit boek zijn de herinneringen van een honderdtal polderbewoners samengebracht, en het resultaat is verbazingwekkend. Verhalen als deze, die kun je niet verzinnen. De werkelijkheid is vele malen grilliger, indrukwekkender en ... gruwelijker. Het eerste verzet bestond uit hulp aan onderduikers en de vervalsingen van persoonsbewijzen en distributiekaarten. In Lisse betaalden de ambtenaren Döll en De Haan en politiemans Bastiaan Romeijn er met hun leven voor. Ook veel KP'ers (leden van de knokploegen die in de regio actief waren om bijvoorbeeld distributiekantoren te overvallen) werden opgepakt en gefusilleerd, zoals de KP van 'Pa Verkuyt' in grasdrogerij De Veevita in Badhoevedorp. Honderden joden werden door mensen als Hannes Boogaard uit Nieuw Vennep naar onderduikadressen in de regio gebracht. Vooral de tragische gebeurtenissen bij de boerenfamilies Boogaard, Breijer en Dekker maken grote indruk, net als het verhaal van de joodse verzetshelden Louis en Dina Busnach. Ook maken we kennis met de vele jonge vrouwen die, vaak zogenaamd zwanger, het koerierswerk deden. Een heel bijzondere koerierster was de 70-jarige gravin Van Lynden-van Limburg Stirum, die door de Duitsers uit haar kasteel Keukenhof in Lisse was gezet en met haar ponykar wapens naar Haarlem smokkelde.

Vijf jaar lang woedde er een felle luchtoorlog tussen de Duitse en geallieerde bommenwerpers en jagers die vaak boven Nederland werd uitgevochten. We volgen de bemanning van verschillende neergestorte vliegtuigen: de 'Fema-Dora' die een noodlanding in de Kagerplassen maakte; de 'Jayhawk' die bij Lisse neerstortte; en het vliegende ford 'Level up and fly right' dat in Rijnsaterwoude landde. Sommigen werden gered, anderen verraden. Ook volgen we verschillende bij razzia's opgepakte streekgenoten naar de kampen in Duitsland en Polen: Leo Bakker uit Roelofarendsveen die in de synthetische oliefabrieken bij Leipzig terechtkwam, Jan van Klink uit de Veen, Tom Knecht uit Sassenheim en Dirk van Schie uit Huigsloot, die in Husum tewerk werden gesteld. Velen hebben het niet overleefd, en degenen die wel terugkeerden waren voor het leven getekend.

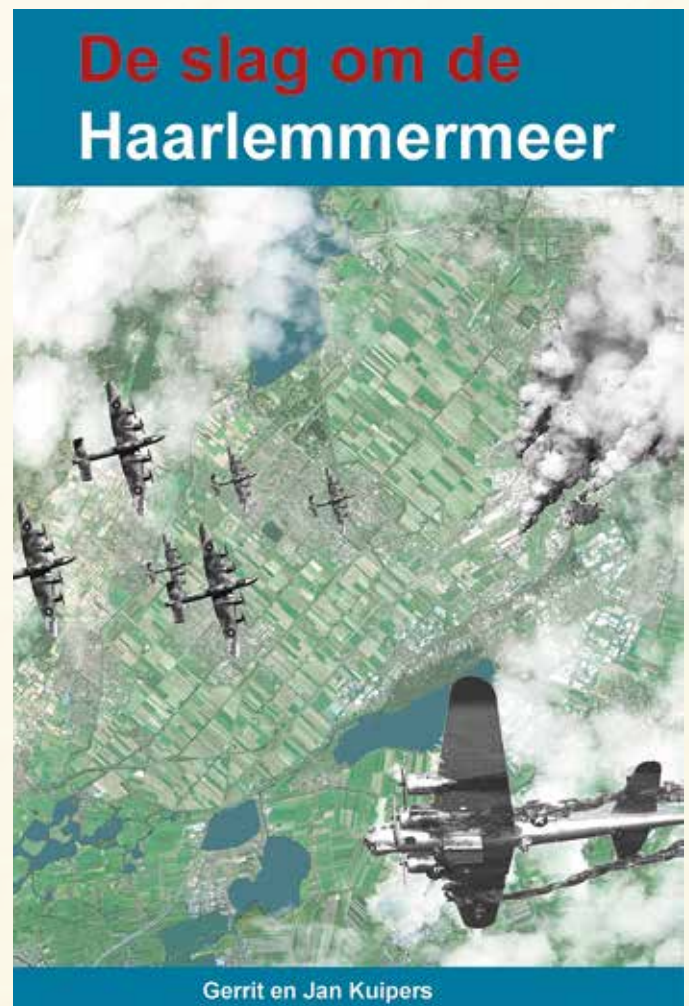
Dolle Dinsdag (5 september 1944) had tragische gevolgen, zoals de dood van burgemeester Ketelaar van Warmond en van caféhouder Koos Droog uit Oud Ade. Anderen hadden het geluk dat ze in die chaos juist vrij kwamen, zoals Koos van Basse en Jan Smokkie uit Roelofarendsveen en drukker Van Elburg uit Warmond.

Op bevrijdingsdag 5 mei 1945 vond er daadwerkelijk een 'slag om de Haarlemmermeer' plaats. Het kwam tot gevechten rond de 'springputten' bij het gemaal Leegwater op de Kaag en in de Ringdijk bij Burgerveen, waarmee de Duitsers de Haarlemmermeer onder water dreigden te zetten. Veel ver-

zetslieden hebben hun leven gegeven bij de verdediging van de Haarlemmermeer. Op de Kaag en in Hoofddorp werden burgers door de SS'ers gegijzeld en mensen als Cor van Stam uit Nieuw Vennep, Govert de Clerq van de Olmenhorst in Lissebroek en politiemans Frans Weterings uit Hillegom hebben er uiteindelijk met veel bluf en overredingskracht voor gezorgd dat de Haarlemmermeer er zo goed vanaf is gekomen.

Jan Kuipers

Het boek 'De slag om de Haarlemmermeer' van Gerrit en Jan Kuipers' is vanaf eind april te verkrijgen bij de boekhandel of via bol.com.

Een Griekse mythe en een ijszeiler

Atalanta was een zeer geëmancipeerde koningsdochter die in sport niet onderdeed voor de mannen, zo vertelt het verhaal. Degene die haar zou verslaan met hardlopen zou met haar mogen trouwen. Hippomenes, ook een koningskind, ging op de uitdaging in maar riep om zijn succes te vergroten Aphrodite, de godin van de liefde, aan. Deze gaf hem drie gouden appels die hij tijdens de wedstrijd voor de voeten van Atalanta moest gooien. Zoals iedereen weet kunnen vrouwen gouden appels niet weerstaan en zo won Hippomenes de weddenschap en kon hij de vrouw van zijn dromen in de armen sluiten. Dit deed hij zonder eerst Aphrodite te bedanken en nog erger: zij bedreven de liefde in een tempel gewijd aan Zeus, de oppergod. Waarop deze hen strafte door de geliefden te veranderen in een leeuw en leeuwin die elkaar nooit meer tegen zouden komen...

De ijszeiler Hippomenes kunt u nu op de nieuwe tentoonstelling in ons museum komen bewonderen.

Dit verhaal heeft de bouwer van ijszeiler Hippomenes zeker gekend. De ijszeiler is gebouwd in 1878 en had zover bekend als eerste eigenaar de heer Reckvoort, mogelijk was hij ook de opdrachtgever. De volgende eigenaar werd zijn neef Hein Loos die, volgens de overlevering, er zo blij mee was dat hij het bootje pontificaal 's zomers in zijn woning parkeerde. Maar als het winter werd en het ijs was sterk genoeg dan ging het pronkstuk de Braassem op waar er wedstrijden gezeild werden, of gewoon de meer rond voor de lol. De Hippomenes is een ijszeiler van het oud Hollandse type en daar kunnen ook passagiers in. Dat vonden de piloten natuurlijk best leuk, alleen moest je je wel aankleden op de kou. Met kranten boven je borstrok, lange onderbroek, twee paar sokken aan en een pet op je knar, want koud dat het kon zijn! Het was in die tijd, voor 1900, het snelste voertuig dat er was. Er werden snelheden boven de 80 km per uur mee gehaald terwijl bijvoorbeeld de trein misschien de 50 net haalde.

De ijsschuit is nu dus 137 jaar oud en 130 jaar in het bezit van familie Loos. Alle onderdelen nog zijn authentiek. Zelfs de kleuren zijn door de tijd hetzelfde gebleven. De zeilen zijn uniek, nog met de hand genaaid. Klossen, schinkels, berrie, stag, giek, gaffels: het is bijna allemaal oorspronkelijk materiaal. De topstukjes zijn de ornamentjes met op het roer een gouden zwaan. Dit stukje houtsnijwerk verbeeldt het vervoermiddel van de Griekse godin van de liefde. Aan de voorzijde zit een afbeelding van een vogelkop met vruchten, ook een attribuut wat bij haar hoort. Het lijkt wel of degene die dit vervaardigd heeft, alsnog een eerbetoon heeft willen maken.

Marco Loos

GEZOCHT: VERMISTE BORDUURWERKEN

Na sluiting van de tentoonstelling 'Met naald en draad' in het voorjaar van 2011 zijn vier door mij uitgeleende borduurwerken op een ander adres terechtgekomen. Het zoekwerk heeft tot nu toe één werk opgeleverd. Ik mis nog een lichtgeel tafellopertje van aidastof (met het patroontje van de foto) en twee witte langwerpige theedoeken. De ene is geborduurd met een rand in verschillende blauwtinten en de ander heeft een rand in verschillende kleuren rood.

Ik hoop dat deze oproep resultaat oplevert. Verschillende zoekpogingen leverden tot nu toe niets op. Het zou mooi zijn als het nu wel lukt.

Joke van Rijn-van Velzen, Middenweg 5 in Roelofarendsveen

Leden van de Ripse geitenfokvereniging poseren voor de zuidkant van De Vergulde Vos.

De Vergulde Vos 400 jaar

Het is dit jaar 400 jaar geleden dat De Vergulde Vos in Rijpwetering als herberg en rechthuis werd gebouwd. Het rechthuis is in de loop der jaren verhuisd, maar de herberg, tegenwoordig een eetcafé, heeft alle stormen doorstaan. Eind april is er een feestweek.

De bouw van De Vergulde Vos, de eerste jaren De Rode Vos genaamd, gebeurde in een roerige tijd, ongeveer halverwege de Tachtigjarige Oorlog (1568-1648), in een weliswaar wat rustige periode (Twaalfjarig Bestand, 1609-1621). In Leiden waren de Spanjaarden in 1574 verjaagd.

Het was tevens het begin van een betrekkelijk welvarende periode. De zeventiende eeuw werd later niet voor niets de Gouden Eeuw genoemd. In deze contreien was dat onder meer merkbaar door de omkading van het gebied tussen het Braassemmeer en Rijpwetering in 1632

wat voor een betere waterhuishouding zorgde.

Wat zich de afgelopen eeuwen in De Vergulde Vos heeft afgespeeld is moeilijk voor te stellen. De lijst met uitbaters is lang en dat geldt ook voor de activiteiten. Het verspreide feestboekje vermeldt uitvoeringen van de zang- en toneelvereniging Door Oefening Beter, veilingen van kippen, konijnen en eieren, het wegen en keuren van kaas, keuringen door de geitenfokvereniging en er werd vergaderd, gekolft, gekeatst, gekeat, gebilart. En het café was vele malen een belangrijke stempelpost voor de Molen- en Meren-

tochten. Kortom voor velen een heel gezellig café dat in de wijde omgeving bekendheid geniet.

De huidige uitbaters Denise van der Geest en Arjen van Leeuwen vieren het 400-jarig bestaan van De Vergulde Vos met een feestweek die op zondag 26 april begint met een viering in de feesttent onder leiding van diaken Van Aarle en die eindigt op zaterdag 2 mei met Band & Breakfast en Rave van Fortuin. Meer informatie: www.deverguldevos.nl.

Fons van Rijn

De Vergulde Vos rond 1900.

De Vergulde Vos met de bekende veranda.

Hoe de post verdween uit Oude Wetering

In Nederland is al eeuwen sprake van post en postbezorging. In dit artikel proberen we de postafhandeling in Oude Wetering in de loop der tijden te reconstrueren. Ook de telefonie komt aan bod. Aanleiding voor dit artikel was een gesprek met mevrouw Corrie van der Ploeg uit Roelofarendsveen, die tussen 1940 en 1946 werkzaam was op het postkantoor in Oude Wetering.

Een brief of een kaart versturen. Dat lijkt zo vanzelfsprekend. Een pen, papier en een postzegel is alles wat je nodig hebt. Na het adresseren hoef je de post alleen nog in de brievenbus te gooien en Post-NL zorgt dat je brief op het juiste adres terecht komt.

Dit is natuurlijk niet altijd zo geweest. Het eerste schrift dateert van 5000 jaar geleden (het spijkerschrift, uitgevonden door een volk uit het huidige Turkije). Daarvoor communiceerden mensen met afbeeldingen (rotstekeningen).

In de Middeleeuwen wordt perkament gebruikt als drager van teksten. Vanaf de zestiende eeuw is dat papier. Er zijn dan nog maar weinig mensen die kunnen lezen en schrijven. Brieven worden daarom meegegeven aan reizigers en rondtrekkende handelaren. Later nemen mensen die het zich kunnen permitteren boden in dienst om de post te verspreiden. Als de handel en de steden groeien, neemt de hoeveelheid post toe en komen er boden die speciale routes lopen om post te bezorgen. In die tijd moet er voor het ontvangen van post betaald worden en het vak van bode is gevaarlijk door de slechte wegen en de vele gevaren.

Na de vrede van Münster (1648) ontstaat er een bloeiperiode waardoor de handel, en dus ook het postverkeer, aan-

zienlijk toenemen. De post wordt steeds vaker met paard en wagen of met de trekschuit vervoerd. Met het toenemen van de post krijgen de bodes het steeds drukker. Daardoor ontstaan er postbedrijven. Een bode neemt bodelopers in dienst en zelf wordt hij postmeester. Dit is een belangrijk beroep dat vaak overgaat van vader op zoon.

Een brievengaarder is als beheerder van een hulppostkantoor (vaak aan huis) verantwoordelijk voor de inzameling en eerste distributie van brieven en andere poststukken. De aflevering van de stukken wordt gedaan door de briefsteller en de postbode. Het inzamelen van de te verzenden post is aanvankelijk geen dagtaak en de functie van brievengaarder wordt dan ook meestal gecombineerd met een ander beroep. Pas tegen het eind van de 19e eeuw neemt het briefverkeer zodanig toe dat er ook brievenvaarders zijn zonder neveninkomsten.

Halverwege de achttiende eeuw krijgt stadhouder Willem IV officieel alle rechten om post te mogen vervoeren. Uiteraard laat hij het werk over aan de postmeesters. In 1799 volgt een nationalisatie van het postvervoer.

Omdat er vanaf 1839 meer treinen in Nederland zijn gaan rijden, wordt door de postrijen ook steeds meer gebruik gemaakt van treinvervoer. Er komen zelfs speciale postrijtuigen en later treinen waarin het sorteerkwerk alvast gedaan kan worden. En met de ontwikkeling van de automobiel krijgt ook dit vervoermiddel een belangrijke rol in het postvervoer.

In 1850 komt de eerste Postwet van het Koninkrijk der Nederlanden tot stand. In deze Postwet is vastgelegd dat er meer postkantoren moeten komen, dat er brievenbussen geplaatst moeten worden en dat de postzegel wordt ingevoerd. Tot dan toe betaalde de ontvanger van de post, maar met de eerste postzegel in 1852 verandert dat. De verzender gaat betalen.

Post in Oude Wetering

Maar hoe zat het nu in Oude Wetering? Hier wordt in 1759 de eerste brievengaarder aangesteld. Zoals hierboven beschreven is dit de beheerder van een hulppostkantoor. De eerste brievengaarder waarvan we de naam nog weten is Egbertus van Greuningen. Hij wordt aangesteld in 1795. De familie Van Greuningen houdt het bijna tachtig jaar uit. De laatste Van Greuningen (P.) neemt tijdelijk waar in Oude en Nieuwe Wetering. Dit omdat hij nog minderjarig is, maar op 1 november 1861 wordt hij benoemd tot brievengaarder met een jaarwedde van f 350.- met inbegrip van de toelage wegens buitengewone diensten van bestelling en buslichting. Hij doet dit werk tot 16 januari 1875, waarna hij opgevolgd wordt door Dirk Prosman.

Deze Dirk Prosman heeft het werk tot 1903 gedaan. Hij is zijn tijd ver vooruit, want hij stopt pas als hij 72 jaar is. Er wordt een collecte onder de burgerij gehouden en als dank krijgt hij gedurende het eerstkomende jaar f 45.- per kwartaal uitgekeerd bovenop zijn pensioen. Zijn opvolger M. Mur houdt het eerder voor gezien. Na een jaar vertrekt deze al weer naar Aalsmeer.

In juni 1904 verschijnt er een advertentie in de Post- en Telegraafwereld. Hierin wordt een brievengaarder gevraagd

De eerste postzegel van Nederland, 1852.

voor het hulppostkantoor in Oude Wetering. Er wordt een traktement van f 575.- aangeboden. En de brievenaarder is vrijgesteld van de bezorging. Dit zal gedaan worden door twee postboden. Ook de telefooncentrale zal hij niet hoeven te bedienen.

Per 1 september 1904 wordt J. van Heek benoemd als beheerder van het hulppostkantoor. Deze was lange tijd in dienst, want hij stopt pas op 1 juli 1930. Het hulppostkantoor is dan gevestigd op Kerkstraat 38, de huidige woning en winkel van Koos Koliijn.

De opvolger van J. van Heek is H. Zwijnenburg, die de functie drie jaar bekleedt. Op 16 juli 1933 wordt deze opgevolgd door L.A.C. Stormesand, die het tot 12 augustus 1937 volhoudt, waarna er een vacature ontstaat. Pas vier maanden later lukt het om de vacature vervuld te krijgen in de persoon van G.S. van der Ploeg.

We kunnen nu beter mevrouw Corrie van der Ploeg aan het woord laten, want het is haar broer Gerrit, die de nieuwe beheerder van het hulppostkantoor in Oude Wetering wordt.

“Op 16 december 1937 werd mijn broer Gerrit, die geboren is op 20 augustus 1907, stationhouder van het post-, telegraaf- en telefoonstation met telegrambestelling van Oude Wetering, gelegen aan de Kerkstraat 40. Hij ging daar ook wonen en mijn zus Jans, die vier jaar ouder was dan ik, trok bij hem in en werd zijn assistente.

In 1940 besloot mijn zus het klooster in te gaan en moest ik haar vervangen, hoewel dit eigenlijk niet toegestaan was. Een assistent moest tenminste achttien jaar zijn en beëdigd. Mijn zus was dit wel, maar ik

Het hulppostkantoor te Oude Wetering in 1912, met daarvoor een 2-wielige postkar zonder kap, bespannen met één paard. Op de bok postiljon Beyersbergen van Henegouwen, gekleed in colbert met hoge opstaande pet. Staande voor het hulpkantoor brievenaarder J. van Heek. Staande voor de postkar de postbode van Oude Wetering A. Keyser en de als conducteur der brievenmalen fungerende besteller Van Oostveen. (Een conducteur der brievenmalen was een beambte aan wie de zorg voor vervoerd wordende poststukken was opgedragen. Red.) Volgens mededeling (1947) van oud-brievenaarder Van Heek is de foto omstreeks 1912 vervaardigd ter gelegenheid van de laatste postrit Leiden - Oude Wetering, die in 1901 was ingesteld.

niet. Ik deed het werk dus eigenlijk illegaal. Als er klanten kwamen stond mijn broer hen te woord en trok ik me terug. Dit was dus tijdens de Tweede Wereldoorlog. Aanvankelijk werden de diensten van het postkantoor gewoon doorgezet. De Tweede Wereldoorlog maakte een einde aan het efficiënte postnetwerk. Spoor- en tramwegen raakten beschadigd door bombardementen. Door schaarste aan benzine en rubber waren auto en fiets geen goed alternatief. Opnieuw kwamen de lopende bode en het paard terug in de postbezorging. In Oude Wetering werd nog wel gebruik gemaakt van de fiets en de auto.

Veel mannen moesten zich melden voor de Arbeitseinsatz, dus vrouwen stonden er grotendeels alleen voor. Sommige diensten, zoals de pakketpost, konden niet meer worden uitgevoerd. Dit betekende dat voedsel op veel plekken schaars was. Hier viel dat overigens nog wel mee.

Wij vielen onder het hoofdbureau in Den Haag en voor sommige taken onder Alphen aan den Rijn. De directeur uit Den Haag kwam nogal eens in een grote auto met chauffeur in uniform voorrijden om de gang van zaken in het postkantoor te controleren.

Op een zekere dag was mijn broer niet aanwezig, omdat hij een sigaar was gaan halen. Ook toen kwam de directeur, gekleed in zwart pak, lorgnet en bolhoed, voorrijden. Ik schrok natuurlijk vreselijk, maar de directeur ging zitten en noteerde alles wat ik deed. Zo werd er een telegram doorgegeven. Ik spelde de tekst en schreef het op. Daarna haalde ik een telegramformulier, vulde het in en belde de telegrambezorger.

Even later kwam mijn broer terug en trok wit weg bij het zien van de directeur. Deze vroeg hoe oud ik was en ik heb naar waarheid mijn leeftijd verteld. Toen zei hij dat hij onder de indruk was van de manier waarop ik het werk deed en dat hij de volgende dag

Een foto van de twee panden waarin het postkantoor in Oude Wetering in de eerste helft van de 20e eeuw is gevestigd (Kerkstraat 38 en 40).

Het postkantoor in Oude Wetering. Links staat Gerrit van der Ploeg, met naast hem zijn zus Corrie. Rechts postbode Horsman. Foto uit 1941.

terug zou komen om mij te beëdigden. De dag daarna kwam hij inderdaad opnieuw voorrijden. Ik moest de eed afleggen op de Führer en Seyss-Inquart, de Rijkscommissaris voor Nederland. Daar had ik wel moeite mee. Mijn broer trad hierbij op als getuige. Maar vanaf die dag was ik wel beëdigd medewerker van het postkantoor.”

Het postkantoor was dus in die tijd gevestigd op Kerkstraat 40 in Oude Wetering. Het pand is nu een rijksmonument. De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed beschrijft het als een huis zonder verdieping, met oplopend schilddak dat aan de voorzijde bekroond wordt door hoekschoorstenen. Deuromlijsting met pilasters en hoofdstel. Het stamt uit het begin van de 19e eeuw. Corrie van der Ploeg vertelt over het postkantoor: “Als je voor het huis staat was de woonkamer links. In het midden was een gang en aan de andere kant was het kantoor. In de toegangsdeur was een loket gemaakt waar de klanten hun wensen kenbaar konden maken. In het kantoor was ook een deur naar de slaapkamer van mijn broer, die er achter lag. Het postkantoor was geopend van 10-11, van 14-15 en van 18-19 uur. Telefoneren kon je tussen 8 en 21 uur. Daarbuiten moest je het hoofdkantoor bellen. We deden in die tijd ongeveer tachtig gesprekken per dag. Je kon toen nog niet rechtstreeks telefoneren, maar moest met je eigen telefoon bellen met de centrale in het postkantoor en alleen lokaal konden we met behulp van die centrale een verbinding maken. Interlokale gesprekken moesten worden aangevraagd bij de kantoren in Alphen

of Haarlem. We hadden dus een centrale in ons kantoor staan. Deze had de vorm van een soort kast met allemaal stekkers er in.”

Corrie van der Ploeg vertelt verder: “Op zich kon ik wel meeluisteren met de gesprekken. Met behulp van een veer, die in de hoorn zat kon ik de lijn openzetten. Ik heb dat echter nooit gedaan. Mijn zus per ongeluk wel. Die heeft zich toen met dat gesprek bemoeit. Ik ben die man later tegengekomen toen ik als verzorgster in het bejaardenhuis St. Jacobus werkte, maar er is nooit meer over gesproken. In die tijd waren er in Oude Wetering 62 abonnees. Van Staveren op de Westerdijk, die toen nog bij Oude Wetering hoorde, had nummer 1, Idelenburg, fietsenmaker en garagebedrijf, had nummer 2, Vesseur had nummer 4, dokter Bijl 17, Gerrit Kraan van de overkant 41 en de pastorie was nummer 35.” Naast het doorverbinden van telefoongesprekken deed Corrie allerlei andere werkzaamheden op het postkantoor. Ze zegt hierover: “Ik deed alle voorkomende werkzaamheden. Postzegels verkopen, telegrammen aannemen en doorsturen en telefoonverbindingen tot stand brengen.”

Corrie vervolgt: “Mijn broer beheerde de sleutel van de kluis, dus als er geld gestort werd moest hij dat afwerken. Hij deed alle zaken voor de Postcheque en Girodienst.

In 1943 trouwde mijn broer en kwam mijn schoonzus dus bij ons wonen. Naast het huishouden hielp zij ook mee in het postkantoor. Vanaf die tijd deed ik alleen nog de hele dag telefoongesprekken. Dat was wel zwaar.

Iedere dag kwam om zes uur 's ochtends de postauto voorrijden. Postbode Horsman kwam dan om zeven uur de post sorteren, waarna hij de post ging ronddelen. Sommige mensen konden ook post afhalen bij het postkantoor. Dat werd Poste Restante genoemd, maar daar moest wel voor betaald worden. Dit kon zelfs op zondag.

Op een dag kwam er een vader postzegels kopen voor de geboortekaartjes van zijn jongste zoon. Hij had een van zijn andere zoontjes bij zich en mijn broer vroeg aan de jongen: “Ben je blij met je broertje?” Als antwoord kreeg hij te horen: “Wil jij hem hebben, die schreeuwbeek?” Tja, dan weet je even niet wat je zeggen moet.

Het was natuurlijk oorlog in die tijd en de NSBers deden of ze het overal voor het zeggen hadden. Dit betekende bijvoorbeeld dat ze op het postkantoor met voorrang behandeld wilden worden.

Ook werd ons kantoor regelmatig gecontroleerd door de Duitsers en ook vond er weleens bewaking plaats. Ik weet niet waarom dat was. Ze hadden een sleutel en konden dus zo naar binnen. Dan moest zo'n jonge soldaat wel vierentwintig uur de wacht houden. Het is weleens gebeurd dat een soldaat een aantal postzaken onder de sorteertafel schoof. Hij ging er op liggen en viel in slaap. Mijn schoonzus vond dat wel zielig, dus ze gaf hem een kussen en een deken.

Toen mijn zus aan het begin van de oorlog nog op het kantoor werkte, heeft ze met de verjaardag van Koningin Wilhelmina op 31 augustus 1940 een oranje strik om de post gebonden. Ik weet nog dat mijn broer woedend was. Ik bleef tot 1946 werken op

Nederlandse postzegels uit de Tweede Wereldoorlog (met dank aan Theo Meijer).

het postkantoor. Daarna ben ik weer terug gegaan naar mijn ouders in Oud Ade om hen te gaan verzorgen.”

Gerrit van der Ploeg blijft stationshouder tot 1 oktober 1945 en is daarna kantoorhouder tot 16 juli 1953. Hij vertrekt dan met zijn vrouw naar Limmen, waar hij eveneens kantoorhouder van het plaatselijke postkantoor wordt. Er ontstaat in Oude Wetering een vacature, maar op 1 februari 1954 wordt hij opgevolgd door P.M. Kornat.

Voorbeeld van een telefooncentrale.

De centrale in Oude Wetering was in de oorlogsjaren ongeveer twee keer zo groot.

Telefonie in Nederland

De telefonie bestaat in Nederland al zo'n 140 jaar. In 1877 beginnen de eerste proeven met telefoon in Den Haag. Eerder was al de mogelijkheid van telegrafie bekend, waarbij met behulp van geluidssignalen gecodeerde berichten konden worden doorgegeven. In 1880 vinden proeven met telefonie op grotere schaal plaats in Amsterdam. Op 6 december van dat jaar wordt de Nederlandsche Bell Telefoon Maatschappij NBTM opgericht.

Een paar maanden later, op 5 februari 1881, wordt de telefoon voor het eerst gebruikt voor het overbrengen van telegrammen tussen Den Burg en de Cocksdorp op Texel.

En 1 juni van dat jaar kan gezien worden als begin van de openbare telefoondienst in Nederland. De NBTM neemt dan een 'telefoonbureau' in gebruik in Amsterdam met 49 aangeslotenen. Dit aantal neemt snel toe.

Op 1 oktober 1897 ontstaat de Rijkstelefoondienst door overname van het particuliere telefoonnet. De Telegraaf- en Telefoonwet wordt in 1904 van kracht. De wet regelt, met een aantal Koninklijke Besluiten, de tarieven voor aansluitingen aan Rijks- en hulptelefoonkantoren en voor gesprekken. Ook worden de voorwaarden opgesteld voor de vestiging van hulptelefoonkantoren, eventueel in vereniging met hulptelegraafkantoren.

In 1928 krijgt het rijk het monopolie om huistelefooninrichtingen te laten installeren. Er wordt een nieuwe wet ingevoerd,

die het staatsbedrijf een nieuwe naam geeft: Het Staatsbedrijf der Posterijen, Telegrafie en Telefonie, kortweg PTT.

Nederland wordt in 1931 verdeeld in 22 districten (beheerseenheden), maar er is nog geen automatisch telefoonverkeer tussen deze districten mogelijk.

Begin 1941 verleent de Duitse bezetter de PTT rechtspersoonlijkheid. Op papier betekent dit dat de PTT een onafhankelijk bedrijf is met veel financiële vrijheid. In de praktijk is van vrijheid echter geen sprake. Er wordt dan ook een nieuwe directeur-generaal aangesteld. Deze heet Ir W.L.Z. van der Vegte, een NSB-er.

Telefonie in Oude Wetering

In Oude Wetering is in 1915 voor het eerst sprake van een hulptelegraaf en -telefoonkantoor, dat in verbinding staat met het kantoor in Hoofddorp-Haarlemmermeer. In 1923 wordt het kantoor in Roelofarendsveen aangewezen als controlekantoor voor het kantoor in Oude Wetering.

Zeven jaar later in 1930 ressorteert het hulpkantoor voor de postdienst onder het postkantoor Leiden, voor de telegraafdienst onder het telegraaf-telefoonkantoor Amsterdam en voor de telefoondienst onder Hoofddorp-Haarlemmermeer.

Het kantoor krijgt het steeds drukker en in 1937 vindt er weer een wijziging plaats. Het hulppost-, telegraaf- en telefoonkantoor wordt vanaf dat jaar een hulppost-, telegraaf- en telefoonstation. De postbestelling geschiedt vanuit het station dat voor de postdienst ressorteert onder

het post-, telegraaf- en telefoonkantoor Leiden. Het post-, telegraaf- en telefoonkantoor Alphen aan den Rijn treedt op als controlekantoor voor de telegraafdienst en als kantoor van beheer voor de telefoondienst.

Na de Tweede Wereldoorlog vindt er weer een verandering plaats. Het hulppost- en -telegraafkantoor annex telefoonstation wordt veranderd in een hulppost- en -telegraafkantoor met celgesprekkendienst. Het post-, telegraaf- en telefoonkantoor te Leiden is aangewezen als controlekantoor voor de telegraafdienst en als kantoor van beheer voor de telefoondienst.

De eerstvolgende wijziging vindt pas plaats op 16 januari 1967 als het hulppost- en telegraafkantoor wordt opgeheven. In plaats daarvan vindt de vestiging plaats van een plattelandspostagentschap, dat voor de postdienst valt onder het post- en telegraafkantoor Leiden. Het telegraafkantoor in Den Haag wordt aangewezen als overgangs- en controlekantoor voor de telegraafdienst, terwijl het districtstelefoonkantoor Den Haag optreedt als kantoor van beheer van de telefoondienst. Op 28 oktober 1994 vinden de laatste handelingen op het postagentschap in Oude Wetering plaats. Vanaf die dag is het agentschap gesloten en worden de diensten overgenomen door het postkantoor in Roelofarendsveen.

Geert-Jan van Beek

Bronnen:

- Mevrouw C.M van der Ploeg
- Archief Museum voor Communicatie Den Haag
- Internet: Wikipedia, www.muscom.nl, www.telefoonmuseum.com, www.comite40-45.nl
- Archief Stichting Oud Alkemade
- Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

Het scapulier van de berg Karmel

In de rooms-katholieke kerk waren vroeger heel veel gebruiken en rituelen. Eén daar van was het dragen van een scapulier. Katholieken in de leeftijd ouder dan 60 jaar zullen wellicht nog wel weten dat een scapulier een kleine medaille was met daarop meestal de afbeelding van Maria aan de ene kant en die van Jezus aan de andere kant. De medaille werd met een veiligheidsspeld aan de onderkleding (hemd of borstrok) bevestigd. De medaille was echter niet de eerste uiting van een scapulier.

De geschiedenis van het scapulier

De volgelingen van de profeet Elias bouwden op de berg Karmel (een bergtop in het noorden van Palestina, niet ver van Nazareth) een bidplaats die zij toewijdden aan de Allerheiligste Maagd Maria. Dit bezorgde hen de naam van 'Broeders van de Zalige Maagd Maria van de berg Karmel'. De legende vertelt dat in 1251 Maria verscheen aan Heilige Simon Stock, de overste van de Karmelorde. Zij reikte hem het 'scapulier' aan: het onderscheidingskleed van de orde. Scapulier is het Latijnse woord voor schouderkleed, dat zich ontwikkelde tot een vast bestanddeel van de kloosterdracht waarvan de kleur aangaf tot welke orde, congregatie, broeder- of zusterschap men behoorde.

De betekenis van het scapulier

Bij het uitreiken van het scapulier deed Maria aan de overste de belofte: "Al wie zal sterven, met dit habijt bekleed, zal gevrijwaard zijn van het eeuwige vuur" (met het eeuwige vuur werd het vagevuur bedoeld). Deze belofte verspreidde zich onder het christenvolk en vele godsvruchtige gelovigen begonnen een verkleind scapulier onder hun kleren te dragen. In 1301 verscheen Maria aan Paus Johannes

XXII om aan haar vroegere belofte toe te voegen dat de bevrijding uit het vagevuur zou ingaan op de zaterdag na het overlijden. Deze gunst was voor alle gelovigen die het scapulier zouden dragen en zich zouden aansluiten bij de broederschap van de Karmelorde.

Voor dit voorrecht - 'Zaterdags (ook wel Sabbatijns) privilege' genoemd - waren drie voorwaarden vereist:

1. Het dragen van het scapulier.
2. De kuisheid volgens zijn levensstaat, d.w.z. de volmaakte zuiverheid bewaren in het celibaat en het huwelijk.
3. Het dagelijks bidden van een gebed opgegeven door een priester.

Het scapulier werd later door leken onder de gewone kleren over borst en rug gedragen. Het werden in dat geval twee kleine vierkante lapjes stof, van 4 bij 5 cm, verbonden door schouderlinten ook weer in de kleur van de orde bij wie men zich wilde aansluiten. Dit kleine formaat scapulier werd ook wel het 'bruine scapulier' genoemd. Het scapulier dient te worden opgelegd door een priester. Als het eerste scapulier versleten was, verving men het zelf door een ander; de zegen en het voorrecht zijn immers aan de begunstigde gehecht voor heel het le-

ven. Het was helemaal geen zonde op te houden het scapulier te dragen nadat men het ontvangen had. Maar wie er mee ophield verloor wel de gunst van de beloften. Wie er na enige tijd weer mee begon, hoefde zich het scapulier niet opnieuw te laten opleggen.

Pas onder Paus Pius X (1903-1914) werd toestemming gegeven de lapjes te vervangen door een medaille waarop attributen van de betrokken orde staan afgebeeld.

Sjaak Bouwmeester

Foto's:

- 1 Drie verschillende scapulier-medailles.
- 2 Een tekening van een scapulier. In die tijd was er dus nog geen sprake van een scapulier in de vorm van een medaille.
- 3 Lidmaatschapskaart van de Broederschap van het Heilige Scapulier.
- 4 De kleine stoffen scapulier die onder de kleding werd gedragen.

Bronnen:

- Toos van Dijk
- Internet

1

2

3

4

M'n eerste automobiel

Bij de historie van de Veen hoort ook de historie van haar inwoners. Hier de lotgevallen van onze 'dorpsgids' Pieter van Ruiten als jeugdig automobilist. We gaan terug naar het jaar 1962. Het verhaal bij de foto.

M'n eerste auto was een Fiat Topolino. Een groene, met het kenteken DT-95-13. Waarom ik dat nummer wel onthouden heb en al die andere die daarna kwamen niet, is me nooit duidelijk geworden, maar wie weet heeft het iets met trots te maken. Om de Topolino immers, heb ik nog tien rondjes gelopen voordat ik eindelijk besloot 'm te kopen.

Ik kocht de Toop - zoals de Fiat kortweg heette - van een particulier. Zo heet dat in auto-taal: een particulier. Ik had de indruk dat de man er ontzettend veel verstand van had, want hij schopte en sloeg precies op de plaatsen waarop ik ook had willen slaan en schoppen. Onverwoestbaar chassis uiteraard, puike bandjes en een vering waaraan volgens zijn mededelingen zelfs een Rolls niet kon tippen. Negenhonderd 'guldentjes' moest dat 'machtig mooie wagentje' kosten en dat bedrag had ik er graag voor over. Een betere koop heb ik nadien nooit meer gesloten. Was de DT-95-13 dan zo solide? Nee, dat zou ik zeker niet durven beweren. Na een korte tijd in mijn bezit, bezat mijn automobiel niet alleen de luxe van een open dak, maar ook die van een open vloer. Vrienden achterin zagen op een verrukkelijke zondagmiddag tussen de Veen en Leiden ineens de Provincialeweg onder zich doorschieten en konden niet nalaten mij daarop te wijzen. "Hahaha", lachten

we met z'n allen, het gat aanschouwend, waarna we luidkeels "en we gaan nog niet naar huis" zingend onze weg naar Evert Castelein vervolgden.

Ook weigerde de motor wel eens aan te slaan. Voor dat probleem had ik twee paardenmiddelen achter de hand. De eerste was de bus van Maarse & Kroon. M'n Fiat was strategisch geparkeerd aan het begin van het Zuideinde. Bij de Zuidhoek, vanwaar de bus ieder uur vertrok. De chauffeur was meestal wel bereid om de Topolino 'een douwtje' te geven, totdat de motor aansloeg en ik als een speer voor de bus uit reed. De tweede oplossing was de slinger. Zo'n ijzeren ding die je boven de bumper in een gat door de motorkap moest steken en waaraan je dan een paar flinke rukken diende te geven. In films van de Dikke en de Dunne zie je de Dikke (die daar zelf uiteraard veel te deftig voor is) aan de Dunne nog wel eens de opdracht geven om dat klusje te klaren. Met als uiteindelijk resultaat dat we de Dunne niet veel later achter het stuur van de auto zien wegrijden met een zwart geblakerde Dikke er schreeuwend achteraan. Maar mijn slinger was een wonder-slinger. Bittere kou, condens, regen: altijd weer sloeg de motor aan.

Tot die ene keer na het dansen in de Stadsgehoorzaal. Nadat ik de accu bijna leeg had gestart, besloot ik het paarden-

middel weer eens ter hand te nemen. Mochten zich op het gezicht van mijn pas verworven vriendin sporen van paniek aftekenen ("Misschien doet die engerd dat wel expres, het wordt al bijna middernacht"), ikzelf meende de toestand volkomen meester te zijn. Maar dat was dus niet zo. Tien minuten later stond ik nog als een wilde aan de slinger te draaien. Intussen was het middernachtelijk uur gepasseerd en de laatste bus vertrokken. "Heb je wel benzine?", probeerde ze. En dat was nou precies een vraag die op een onjuist moment kwam. Alsof ze er wa-rempel verstand van had.

"Natuurlijk heb ik benzine!" schreeuwde ik terug, hetgeen niet in overeenstemming bleek met de waarheid zoals niet veel later de langsfietsende portier van de Stadsgehoorzaal constateerde. Roept daar iemand "Stom?" Mag ik die betweter er dan even op wijzen dat de Fiats van die tijd niet de verworvenheden bezaten van de auto uit het jaar 2014. Zoals daar zijn: ruitensproeiers, benzinemeters, temperatuurmeters, achterruietverwarming en zo meer? Om bijvoorbeeld gewaar te worden of er nog voldoende benzine in de tank zat, schudde je het vehikel heen en weer en luisterde je naar het geklots. Een geoefend oor wist dan genoeg. Was er dan toch nog twijfel, dan kon gebruik gemaakt worden van een houten latje. Gaf die aan dat je aan het hoofd stond

► Vervolg op pagina 19

Het gezin Van Berkel in de Pancratiuszaal, kort na een verbouwing in 1949. Van links naar rechts: Kees, Bep, Joop, vader Hein van Berkel, Ton, mevrouw Van Berkel-Went en Annie. Henk ontbreekt op de foto.

Denkend aan de Pancratiuszaal...

Enige tijd geleden werd mij gevraagd om een stukje te schrijven over het leven in en rond de Pancratiuszaal in Roelofarendsveen, kortweg 'de zaal' genoemd. De Pancratiuszaal is in 1886 neergezet als verenigingsgebouw. Tientallen jaren hebben zich daar heel wat dorpsactiviteiten afgespeeld. In 1967 is de zaal gesloopt om plaats te maken voor het bejaardencomplex De Arendshorst.

Mijn vader, Hein van Berkel, heeft gedurende een groot aantal jaren in de Pancratiuszaal als conciërge gediend. Dat hield in: vrij wonen in de woning Noordeinde 186 en voor de rest leven van de winst van hetgeen hij uit verkoop van consumpties, sigaretten en snoep wist binnen te slepen. Dat was in de wintermaanden nog wel te doen, maar in de zomermaanden moest ieder dubbeltje meerdere keren worden omgedraaid voordat het werd uitgegeven en soms waren er helemaal geen dubbeltjes.

Denkend aan de Pancratiuszaal komen er allerlei gedachten langs. Zoals het voetballen in de poort en het biljarten als de zaal gesloten was, tussen de middag en op zondag tijdens het lof, maar ook het rondbrengen van koffie tijdens de repetities van Vox Laeta in de voorzaal.

Het is de tijd van het lezen van de Katholieke Illustratie op zondagochtend onder de Hoogmis als je zelf om half negen was geweest. Ik ruik nog de wierook in zware orgeltonen tussen de sombere banken van de St. Petrus Banden.

Ik denk aan de bijeenkomsten in de zaal na een begrafenis aan de overkant, aan het kleine geldlaetje in de grote la, de ballen van het biljart. Three Castles, Miss Blanche, Old Mac opgestapeld in het glazen kastje. Kwatta-repen, drop, marsen, gevulde koeken, Welbia, Klaverbladkoffie en ga zo maar door. Ik denk ook aan de Aardbeientoernooien van De Treffers in de veiling, waar witte balletjes in groentekisten pingpongden en waar mijn vader werd ingeschakeld voor de verkoop van versnaperingen.

Leden van de toneelvereniging St. Pancratius heffen het glas in de achterzaal.
Foto waarschijnlijk uit de jaren dertig van de vorige eeuw.

De eigenaar van café De Vier Heemskinderen, nu Pepersteeg, was vriend en concurrent, geen vijand, want we leenden de ontbijtbordjes.

In de wintermaanden waren er de jaarlijkse toneeluitvoeringen van de toneelclub waar schilder Theo Wesselman ook de decors voor zijn rekening nam. De zaal werd die avonden verwarmd door één kachel, weliswaar van groot formaat. Hoe dicht je bij de kachel zat hoe warmer het dan ook was. En er was de mistige stinkende rooklucht, omdat er in die tijd ook in de zaal gewoon gerookt mocht worden.

En er waren de dansavonden. Na het jarenlang te hebben tegengehouden gaf pastoor Onel uiteindelijk toestemming voor het organiseren van danslessen,

gegeven door Henny Boes die daarvoor werd uitgenodigd. Heel veel herinneringen komen boven, maar wat mij nog het meest bijstaat is die ene avond. Het had een gezellige bijeenkomst moeten worden, ik meen voor de meisjescongregatie, toen een van de aanwezige jonge meisjes onwel werd, waarna dokter Muskens werd opgeroepen. Deze kwam en na een kort onderzoek vroeg hij mij om haar naar huis te dragen, ze woonde immers vlakbij. Helaas was ze onderweg al gestorven.

Samenvattend, mijn herinneringen bestaan uit heel veel mooie momenten, afgewisseld met ook donkere momenten, maar desalniettemin kijk ik met heel veel plezier terug op mijn Veense jaren.

Joop van Berkel

van nog maar één liter benzine, dan tufte je naar het pompstation van Sientje - later Verhaar- en liet je de tank voor pakweg een tientje volgooien. Dat waren nog eens tijden.

Als ik er goed over nadenk had de Fiat eigenlijk maar één bezwaar: de ruitenwissers. Die dingen zwabberden pas over de voorruit als je reed. Als je stilstond voor bijvoorbeeld een stoplicht, hield het gewiep subiet op omdat de wissers door een even geniaal als slim systeem verbonden waren met het linker voorwiel. Met als onontkoombaar gevolg, dat ze hun stichtende werk pas aanvingen als dat wiel draaide en zelfs een vervaarlijke snelheid hadden als ik met tachtig kilometer per uur over de wegen snelde. De eerlijkheid gebiedt me dat ik dan wel alle wind mee moest hebben. Stof en zand diende ik dus met de blote hand van de voorruit te verwijderen bij gebrek aan een sproeier. Misschien lag het wel daaraan dat ik bij de ingang van een camping in het Zuid-Limburgse Valkenburg niet tijdig in de gaten had dat de vuilniswagen achteruit reed in plaats van vooruit. Bonk, kraak, sis. In twee gruwelijke seconden was de DT-95-13 zomaar veertig centimeter korter geworden.

De herstelwerkzaamheden op kosten van de druk om het wrak lopende campingbaas (uiteindelijk was het zijn schuld), namen aanmerkelijk meer tijd in beslag dan was voorzien. De Toop diende van bumper tot ruitenwischer te worden gereviseerd. En eigenlijk, zo verklapte de garagehouder, was-ie dat niet meer waard. Maar vooruit, hij zou zijn best doen. Drie weken later reden m'n vrienden en ik er mee naar huis. Nieuw neusje, twee voordeuren fris gespoten en ja, zelfs het gat in de vloer was voor eens en altijd gerepareerd.

In de herfst heb ik 'm toen verkocht. Aan een particulier. Ik sloeg en schopte de DT-95-13 op plaatsen waar ook hij 'm had willen slaan en schoppen. En hij kocht hem. Voor twaalfhonderdvijftig gulden. Nooit heb ik goedkoper gereden.

Pieter van Ruiten

SCHENKINGEN AAN DE STICHTING OUD ALKEMADE

De afgelopen maanden ontvingen wij de volgende voorwerpen:

Babybadje, klok, koffieketel, div. pijpen met rek, bijbel, kop en schotel, div. bidprentjes, 2 aardewerk soeplepels, kaasstolp, tulband puddingvorm	Fam. J. Akerboom
Houten koffer, collectebus, wijwateremmer, kruis, console	Kerkbestuur
Diverse tuinbouwgidsen, diverse blikken, diverse boeken	P. van Klink
Baksteenvorm, riek, beerputemmer, mand	Fam. Zoetendaal
Telmachine, filmcamera, fototoestel, Alkmadders, 3 boeken plassengebied	C. Bakker-Schokker
Foto Ignatiuschool, foto in lijstje, doopjurkje met accessoires	Mevr. Koot
2 handboormachines, pijpenrager	T. van Ruiten
Doos bidprentjes	Mevr. Van der Werf
Boekje Veens	Boekhandel Veenerick
Programmaboekje huwelijk Kerkvliet-Straathof	T. van Klink
2 tegeltjes Indië, Goudse pijp, pijp met hanenkop, 18 boeken Nederlands-Indië, mes Nederlands-Indië,	G. van Haestregt
Radio, filmcamera	H. Bakker
Boekje De pastorie op de Kaag	C. van Lent
Klok	T. Loos
Po met deksel, vaas groot en 2 vazen klein	A. Rietbroek
Molentekening, doos boeken over molens	J. de Jong
Div. hamers, zwaailicht, vetspuit, schrapper, asbak, 2 dvd's 100-jarig bestaan	
Ijsvereniging, dvd reünie Indië	G. Vergunst
Dvd Hartje winter	A. Akerboom
Tekeningen ambachtsschool A. van Tol	Hr. Van Tol
Bureaulamp	Kringloop
Castreertang, steriliseerset voor wekken	S. van der Geest
Div. schoolboekjes	W. de Vries
Div. kleding en kleden, kandelaar, muurkandelaars, kan met schotel, kruisbeeld, kaarsendover	Jacobuskerk
Haargereedschap om een zeis te haren (slijpen)	W. Kastelijn, Koudekerk
2 asbakken, diverse stempels, kaarsenstandaard	P. van Noord
Kompas in houtenkistje.	A. Strijk
El-maat	P. Klein-Zoet
Paar zwarte wanten	T. van Dijk
2 notulenboeken	Bouw- en Houtbond
Nachthemd katoen met nachthemdzak	Mevr. Van der Veer
Strokenrok, kruikenzak, jupon, communitasje	R. van klink
Paardenspan, boterzeef, miniatuur hooiwagen	S. van der Geest
Tacker	J. Turk
2 paar schaatsen	Mevr. Van der Zwet

Alle gevers hartelijk bedankt!

Wilt u ook voorwerpen aanbieden? Neem dan contact op met onderstaande medewerkers:

* **voor foto's, dia's, films:** Leo Stiens, tel. 071-3313343 of mobiel 06-27842264; e-mail: hulst50@hetnet.nl.

* **voor ander materiaal:** Sjaak Koek, tel. 071-3312066 of mobiel 06-57338844; e-mail: sjaakoek@hotmail.com.

U kunt uw spullen brengen tijdens de openingsuren van het museum: zondag van 14.00-17.00 uur en dinsdag van 13.30-16.00 uur, maar ook op maandagavond van 20.00-22.00 uur als er medewerkers in het museum aan het werk zijn.